

25 מרץ 2020
כ"ט אדר, תש"פ

לכבוד:
מר עודד פלוס
מנכ"ל המשרד לשירותי דת
בפקס: 02-5311308

לכבוד:
מר משה בר סימן טוב
מנכ"ל משרד הבריאות
בפקס: 02-5655966

שלום רב,

הנידון: הצעת מדיניות תברואתית במקוואות בצל התפשטות נגיף הקורונה

1. כידוע, עוברים לאחרונה על מדינת ישראל ימים מאתגרים במיוחד בצל התפשטות נגיף הקורונה, אשר להם אף השלכות על מערך המקוואות בישראל.
2. אנו מעריכים ומוקירים את פועלכם עד כה לצמצום הסיכונים הכרוכים בטבילה במקווה בימים אלו ולחידוד הנחיותיכם לגורמים המפעילים את המקוואות נוכח משבר זה.
3. אולם בד בבד עם הזינוק היומיומי במספר החולים בנגיף, אנו עדים לחששות הולכים וגוברים מצד ציבור הטובלות אודות הסיכונים הבריאותיים הכרוכים בהמשך הטבילה במקווה במתכונת הנוכחית. במקביל, מעדויות מהשטח עולה שהבלניות אינן ערוכות להתמודדות מיטבית עם מצב חירום זה.
4. מתוך הבנה כי מצוות הטבילה הינה חיונית באורח החיים היהודי, ובמטרה לוודא כי ציבור הטובלות תוכלנה להמשיך לטבול בבטחה מירבית בימים אלו, **מוגש בזאת לעיונכם נייר עמדה המציע מדיניות יישומית בעניין זה.**
5. אנו סבורים כי נקיטה באמצעים המוצעים בנייר העמדה חיונית לשם צמצום הסיכונים לבריאות הציבור הכרוכים בטבילה בימים אלו, תוך מתן בטחון לציבור הטובלות להמשיך בשגרת הטבילה כהלכתה.
6. נבקש כי תאמצו את המוצע על ידינו, וכן כל הנחיה שיכולה לסייע בשמירת בריאותן של הנשים הטובלות, הבלניות וכלל הציבור, ונודה לעדכוןכם בעניין זה.
בתודה ובברכה,

~~שרה וינברג, עו"ד~~
~~המחלקה המשפטית~~
עתיים – סיוע והכוונה בשירותי הדת

העתיקים:

הרב משה דגן, מנכ"ל הרבנות הראשית לישראל
שר הבריאות, הרב יעקב ליצמן
השר לשירותי דת, יצחק וקנין
גבי דבורה אייפרמן, מנהלת אגף פיתוח מבני דת, המשרד לשירותי דת

25.3.2020

בס"ד

נייר עמדה: הצעה למדיניות להתמודדות עם אתגר משבר הקורונה במערך המקוואות

רקע

טהרת המשפחה והטבילה במקווה הן מצוות מרכזיות בהלכה היהודית. מדינת ישראל מפעילה קרוב ל-800 מקוואות ציבוריים עבור מאות אלפי נשים ברחבי הארץ. הרגולציה בתחום זה נתונה בעיקר למשרד לשירותי דת, כאשר המפעילות של המקוואות הציבוריים הן המועצות הדתיות ומחלקות הדת ברשויות המקומיות. הפיקוח התברואתי על המקוואות נתון למשרד הבריאות.

טבילה בימי התפרצות מגפת הקורונה: תיאור הבעיה

סגירת שירותי המקוואות בישראל תפגע בשגרת חייהן הדתית החיונית של מאות אלפי נשים במדינת ישראל, בעוד הפעלת המקוואות במתכונת הנוכחית טומנת סיכונים בריאותיים לטובלות, בלניות וכלל הציבור.

בד בבד עם פרוץ הנגיף בישראל, המשרד לשירותי דת עשה מאמצים לצמצום הסיכונים הבריאותיים במקוואות. כך, יצאו מטעמו הנחיות למועצות הדתיות/אזוריות לחידוד הנחיות השירות, וכן פרסם הנחיות לציבור באתר האינטרנט שלו.² עם זאת, מעדויות שנשמעות על ידי טובלות ובלניות כאחד, נדמה כי ההנחיות הללו אינן מספיקות ושהבלניות אינן ערוכות להתמודד בכוחות עצמן עם המצב החדש.³ בימים האחרונים אף פורסם כי לאחר שטובלת במקווה בעיר אפרת התגלתה כנשאית קורונה, כלל הנשים שטבלו באותו המקווה נדרשו להיכנס לבידוד.⁴ אולם, נוכח הזינוק היומיומי במספר החולים בנגיף הקורונה, ובמקביל אליו אף החשש ההולך וגובר בקרב ציבור הטובלות אודות הסיכונים הכרוכים בהמשך הטבילה, נראה כי יש להעלות מדרגה אף בהנחיות בתחום המקוואות, כשם שנעשה בתחומים אחרים במשק. זאת, על מנת לצמצם ככל שניתן סיכונים אלו מחד, ולאפשר לציבור הטובלות להמשיך לטבול בבטחה יחסית מנגד.

בנוסף, יש להזכיר כי לפי נתונים שפורסמו בשנים האחרונות, לפיהם מצב התברואה במערך המקוואות הינו לקוי. הפיקוח של משרד הבריאות לוקה בחסר, מקוואות פועלים על אף שנמצאו בהם ליקויים תברואתיים, ללא רישיון עסק, ולפחות עד לשנת 2014, המשרד לשירותי דת לא ערך את ההכשרה הנדרשת לבלניות בתחום זה.⁵

* המסמך נוסח בשיתוף עם מורות ההלכה הרבנית ד"ר חנה אדלר לזרוביץ' והרבנית שרה סגל-כץ.
¹ דבורה אייפרמן, מנהלת אגף מבני דת במשרד לשירותי דת, "חידוד הנחיות השירות במקוואות נשים", 15.3.2020.
² המשרד לשירותי דת, הנחיות בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, 12.3.2020.
³ הרבנית ד"ר חנה אדלר לזרוביץ' והרבנית שרה סגל-כץ, "גילוי דעת בנושא הטבילה במקוואות - וְנִשְׁמְרָתָן מֵאֵד לְנִפְשֵׁיתָן", 20.3.2020, <http://bit.ly/coronavirus-mikvaot>.
⁴ <https://www.inn.co.il/News/News.aspx/431319>.
⁵ אריאל פינקלשטיין ומיכל אחרק-ויין, מערך המקוואות בישראל: חלק ב – המצב התברואתי, ירושלים: המכון לאסטרטגיה ציונית, 2015, עמ' 20-30.

המלצות 'עתיים'

א. מעבר למתכונת מצומצמת של מערך המקוואות:

- על מנת לשמור על בריאות הציבור יש לצמצם את פעילות המקוואות בהיבטים שונים:
1. הכלי העיקרי לפיקוח על המצב התברואתי במקוואות הינו מתן רישיון עסק. על אף שבימים שבשגרה, לצערנו, מקוואות רבים פועלים גם ללא רישיון עסק, בעת הזו יש להחמיר, לסגור את כל המקוואות ללא רישיון כך שניתן יהיה לדעת בוודאות כי המקוואות שיוותרו פתוחים עומדים בתקנות משרד הבריאות.
 2. על כל פנים, יש לפתוח אך ורק מקוואות הניתנים לאוורור, ומקוואות העומדים בקריטריונים מחמירים של אפשרות לניקיון וחיטוי.
 3. יש להגביל את תפוסת המקווה בכל זמן נתון, כך שיהיה ניתן לשמור על מרחק של 2 מטרים בין הטובלות ולצמצם חשיפה באזורים המשותפים. לשם כך, יש להפוך את המלצת המשרד לשירותי דת להנחיה מחייבת ולדרוש תיאום הגעה מראש בכדי לצמצם את מספר הנשים הנוכחות במקום במקביל ולהנחות את המועצות הדתיות לפרסם את פרטי ההתקשרות לצורך זה.
 4. המשרד לשירותי דת המליץ לנשים שלא להשתמש במקלחות שמצויות במקוואות. בכדי לצמצם את זמן השהות של הטובלות במקווה, ובכדי למנוע הידבקות, יש להפוך המלצה זו להנחיה, לסגור את המקלחות במקוואות ולהדריך את ציבור הטובלות להיערך בבתיהן.

ב. הרחבת שעות הפעילות:

בכדי לפצות על צמצום מספר המקוואות, ובכדי לרווח ככל הניתן בין הטובלות, מומלץ להרחיב את שעות פתיחת המקוואות בשעות הלילה, וכן לבחון את ההיתכנות הלוגיסטית וההלכתית של פתיחתם במשך חלק משעות היום בשל המצב.

ג. עליית מדרגה באכיפת ההנחיות הנוכחיות:

1. על פי הנחיות משרד הבריאות, עיקר החיטוי הנדרש הוא במשטחים שבאים במגע ועל המים להיות מטופלים בכלור. על אף שבשגרה תפקיד הבלנית הוא לדאוג לנושאים אלו, בעת הזו יש להטיל את האחריות על כך על אנשי מקצוע עם מומחיות רלוונטית, ולא על הבלניות שתתמקדנה בהפעלת המקווה, הסברה לטובלות ושמירה על הסדר.
2. אגף התברואה ברשות המקומית או המועצה האזורית ידאג לניקוי המשטחים בכל שעה עגולה שבה המקווה פועל ויקצה עובדות תברואה וניקיון לשם כך, אשר תעבורנה השתלמות מרוכזת בנוגע לדרישות הייחודיות לחיטוי וניקיון במקוואות. נזכיר כי לפי המלצת משרד הבריאות יש לנקות ולחטא משטחים באמצעות חומרי חיטוי על בסיס אלכוהול 70% או על בסיס תמיסת כלור (אקונומיקה ביתית).
3. על פי תקנות רישוי עסקים (תנאי תברואה נאותים למקוואות טהרה), התשנ"ט-1999, יש לבדוק את תקינות רמת ה-PH וריכוז הכלור במים בבור הטבילה אחת לחודש, באמצעות שליחת דגימה למעבדה מוכרת. מנכ"ל משרד הבריאות רשאי להורות על תדירות בדיקות שונה, ובעת הזו יש להורות על בדיקה מעבדתית אחת לשבועיים לכל הפחות.

4. בנוסף, יש לצייד את מפעילי המקוואות בערכות בדיקה ידניות לבדיקת רמות PH וריכוז כלור בכדי שיהיה ניתן לערוך בדיקה בסיסית אחת ליום. ישנם מקוואות בהם מותקנת מערכת סינון וניטור שבדקת את איכות המים באופן רציף ומדווחת לאפליקציה ייעודית. יש לבחון אפשרות להתקנת מערכת זו במקוואות רבים ככל האפשר, ולוודא מערכת זו עובדת כראוי וכי יש מעקב שוטף אחר דיווחיה.

ד. הקפדה על הנחיות מחמירות לטובלות ולבלניות:

1. עבודת הבלנית היא עבודה קשה בימי שגרה, וקל וחומר שבעת הזו. מומלץ לוודא כי מתקיימת עבודה מעטפת של תמיכה, ליווי וייעוץ.
2. יש לרענן את ההנחיות בקרב הבלניות, לספק בידיהן חומרי הסברה והנחיות לטובלות ולהנחות אותן לוודא עם הטובלת כי היא איננה צריכה לשהות בבידוד וכי היא איננה בקבוצת סיכון להידבקות.
3. אין לאפשר לבלניות שמצויות בקבוצת סיכון מפאת גילן או הרקע הרפואי שלהן לתת שירות במקוואות.
4. יש להקפיד על הנחיות משרד הבריאות, להימנע ממגע ולשמור על מרחק של שני מטרים בין טובלת לטובלת ובין בלנית לטובלת.
5. במסגרת ההנחיות לטובלות, מומלץ להנחותן להימנע ממגע ישיר עם משטחים במקווה ככל הניתן, להצטייד בכפפות ולנעול כפכפים במהלך כל שהותן במקווה עד לטבילה עצמה ולאחריה.
6. על פי הנחיות המשרד לשירותי דת, יש לאפשר לנשים לטבול בנוכחות אישה מוכרת או שלא בנוכחות בלנית כלל. בעת הזו, יש לחדד בפני ציבור הטובלות שביכולתן לבחור בכך.

ה. שקיפות ויידוע הציבור:

1. יש לפעול בשקיפות ולהבהיר לציבור הטובלות שלא ניתן להבטיח סטריליות במאה אחוז, אלא רק להפחית ככל שניתן את הסיכון, כך שנשים תוכלנה להחליט כיצד לפעול באופן מושכל.
2. יש להבהיר כי ככל שטובלת נוהגת לבקש הנחיה מיועצת הלכה או מרב, ביכולתה להתייעץ עמם בכדי לשקול כיצד לנהוג.

אנו קוראים למשרד לשירותי דת, משרד הבריאות, המועצות הדתיות והרשויות המקומיות לאמץ את ההמלצות הללו, וכן כל הנחיה נוספת שיכולה להבטיח את בריאותן של הנשים הטובלות, ולפעול בכדי לפרסם את ההנחיות בדרכים שונות בהתאם למגוון האוכלוסיה.